

„ДАМА ПИКА“

Русенската народна опера обогати репертоарния си фонд с още едно крупно произведение. Наред с „Огелю“ от Верди, на нейна сцена вече се играе и „Дама пика“ от Чайковски. В ход е подготвянето на „Самсон и Далила“ от Сен-Санс и на балета „Хайдушка песен“ от Ал. Райчев. Тия заглавия сами по себе си сочат грижите, които ръководството на театъра полага за емисионално художествена и идейно-естетическа политика.

Операта „Дама пика“ отдавна е често привличала вниманието на българските музикално-сценични труженици. От 1926 година на сам тя е имала 4 премиери в София и 1 във Варна. Русенската постановка е шеста по ред в нас. Нейни автори са диригентът Р. Райчев, режисьорът Евг. Немцов и художниците К. Неделчев (на декора) и Мих. Найденова (на костюмите).

„Дама пика“ е сложно многопланово произведение. В оперното творчество на Чайковски тя заема същото място, както Шестата симфония сред оркестровите му произведения. Дълбокият психологизъм, яските образи, екстремните страсти, емоционалната маситеност, спонтанното и целеструено музикално-драматургично развитие, стройната фактура, величествавата архитектура, ка дават богата възможност за пълноценна творческа изява. Същевременно те могат да ползват към една или друга крайност, дори което да се пренатчат основният замисъл на автора, цялостното звучене на творбата. Особено трудно е да се намери, да се запази и проведе етична стилова линия на изпълнението.

Както е известно, действието на операта е пренесено във времето на Екатерина Втора, т. е. в 18 в. Тук е едно от главните

различия с повестта на Пушкин, върху чиято основа е написано либретото. При Чайковски редица сцени носят характера, които дните и особеностите на тая епоха, носят следователно и съответните изисквания за стилова интерпретация. Същевременно композиторът не е могъл, а и не се е стремил да пренебрегне своето съвремие. Както и в останалите му произведения, то присъствува в „Дама пика“ като световъсещане, проблематика, чувствителност, емоционален строй, звучене, естетика, насоченост. Изниква и трета трудност — всички това да бъде пресъздадено по такъв начин, че да стигне до днешния слушател, да го убеди, да го развълнува, да го трогне. По силите ли е на Русенската на родна опера една таква задача? Той въпрос съпровождаше неизменно подготовката на „Дама пика“ и предизвикваше разгорещени спорове. Тяхната амплитуда се оказва твърде широка. Спореше се за принципи, но се спореше и съвсем безпринципно. Сега, след премиерата най-добър аргумент са постигнатите резултати.

Предпоставки необходимо е да се отбележи голямата полза, която колективът извлекл от епещата си с това произведение. Преодолявайки редица необичайни трудности, певците трябваше да се приучат към едно по-ново третиране на вокалните проблеми, различни както от италианския, така и от съвременния певчески маниер. Отговорни функции бяха възложени и на оркестъра. Самият два факта са достатъчни, за да наклонят везните към положителна преценка. Нейната стойност ще нарасне още повече, ако се вземе под внимание малобройността на масовите колективи — хор и оркестър, и множеството други обективни пречки, които

затормозват работата в извънстоличните оперни театри. Не може например да не разваля явният напредък на М. Мартинов от първите предконкурсни спектакли преди по-малко от една година доеега. Украинят му тембрист глас е укрепил, стабилизирал се е, звучи по-изравнено, по-внушително. Мартинов преодолел успешно вокално-техническите трудности в партията на Герман, а това се отразява в положителен смисъл и върху сценичното му поведение, макар че там има още много да се желае. Лица на Евд. Здравкова е може би най-ярдостното постижение от певческа и музикална гледна точка, най-уравновесено и осмислено. Дължи се на усета на изпълнителята за правилно фразиране и за степенуване на изразните средства. М. Касадов показва, че разполага с динни да защити още по-добре вокалната партия на Княз Еленки. Също откъм певческата им страна трябва да се разглеждат сполучливите прояви на Б. Цетков — Чекалински и на В. Григоров — Сурин. Особено внимание заслужава оркестърът. Общо взето той се справя много добре с ролята си на носител на драматургичното развитие. От всичко казано дотук е ясно, че русенската „Дама пика“ има редица положителни качества. Те засягат главно певческата и музикална страна на постановката и следва да се разглеждат във връзка с диригентската трактовка и изисквания.

Постановката има и уязвими места. Това е съвсем естествено особено при произведения от типа на „Дама пика“. Но слабостите се търсят като че ли не точно там, където се намират. Изказва се съмнение, например, че русенската опера има певци, които мо

гат да изпеят „Дама пика“. Поставен така, въпросът е повече от погрешен. Да се изпее „Дама пика“ наистина е трудно. Но не е невъзможно. Това бе потвърдено и сега. Почти всички солисти изпяха — повече или по-малко сносно — своите партии. Проблемите започват отгук нататък. Те засягат и постановъчната концепция, т. е. вижданятията на диригента и режисьора, техните изисквания в предварителната, в лабораторната работа, а за диригента и по време на самия спектакъл; засягат и личните качества на всеки отделен изпълнител, способността му да възприема ялостно и органично да претворява музиката на Чайковски. За всяко това е необходимо не само време, но и опит, какъв то липсва на почти всички наши оперни състави. Затова в Русенската опера, макар че не знаят как да правят по време на оркестровите епизоди, в които се до-разкрива душевното състояние на героите или се осъществява важно драматургично решение (особено силно това се чувствува в IV и V картина). Не знаят, защото не са приучени да възприемат музиката извън своите партии, да я схващат като единен музикално-драматургичен и смислов процес. Оказва се, че жестикулациите, разходките по сцената, симулирането на душевни преживявания не са достатъчни, за да предадат богатото съдържание на операта. Създава се впечатление, че в общата постановъчна концепция музиката не е изиграла ролята си достатъчно и напълно. Режисьорският замисъл се ограничава във външното сценично поведение на актьорите, в мизансцена, без да разкрие истинската същност на героите и на взаимоотношенията между тях. Диригентското тълкуване спира до коректното и културно поднасяне на нотния текст, до хубави изграждания, но не прониква в дълбочината на музикалните образи. Декорът

е твърде съдържан и студен за емоционалния тонус на творбата. Сам за себе си той е сполучлив и удобен. Състои се от няколко общи елемента и терен, следствие на което промените стават бързо и се запазват единството и последователността на сценографското решение. Но като че ли той не би подхождал за Пушкинската повест с нейния пресметлив и безскрупулен Герман, отколкото за операта на Чайковски. Декорът е непрактичен за III картина, тъй като налага разпръскването на малобройния по начало хор, а това разсейва звучността му. Костюмите са много изични и са интересни като цветово усещане, но тъй като не явява близост с другото много по-жизнералостно и различно по характер изкуство. Нелюбопитно буди начинайт, по който Ас. Манолов е поставил танците, смесвайки различни стилове. Изобилно стилистична за цялата интермедия и се подсилва от ненужното драматизиране при изпълнението на Г. Георгиева (Прилепа) и на Евг. Бабачева (Миловзор). С излишен психологичен външек е обременен и Томски на Н. Деянов. Особени възражения буди оупачът на Грацицята. И при Пушкин, и при Чайковски тя е никакъв отломък от отдавна минало време, развалена, както я определил Сурин. В русенската постановка тя е запазена възрастна дама с величествена осанка и царствено държане. Странно е, че една актриса като А. Ангелова, която има способността да създава атмосфера около себе си, не е попадала в точния портрет на героинята, а я разкрива чрез остарела външна изразна средства. Голямата възкательност към Ангелова съответствува на големите гласови и актьорски възможности на тая талантлива певица. Тя трябва да привикне да образува темперамента си и да насочи вниманието си към

поддържането на цялостна певческа диния.

В „Дама пика“ ансамблите са малко на брой. Толкова по-голяма е неудовлетвореността от тяхното провеждане. Те не само звучат колебливо в интонационно отношение, но се пучдат от изравняване както по сила, така и по характер на звучнопроизвеждането. Проблеми съществуват и за хороня Акт Димитър и неговия ръководител Ал. Димитров. Най-големият от тях е да се преодолеят трудностите на високата театура, които увреждат интонационната стабилност на сопрановата партия и качеството на звука при тенорите.

Особени възражения буди оупачът на Грацицята. И при Пушкин, и при Чайковски тя е никакъв отломък от отдавна минало време, развалена, както я определил Сурин. В русенската постановка тя е запазена възрастна дама с величествена осанка и царствено държане. Странно е, че една актриса като А. Ангелова, която има способността да създава атмосфера около себе си, не е попадала в точния портрет на героинята, а я разкрива чрез остарела външна изразна средства. Голямата възкательност към Ангелова съответствува на големите гласови и актьорски възможности на тая талантлива певица. Тя трябва да привикне да образува темперамента си и да насочи вниманието си към

Неизмислена грижа на ръководството на операта и на русенската общественост трябва да бъде разставянето на хора и оркестъра до един шо-голе прилични размери, съобразени със задачите, които стоят пред института. Тая година те са малко елисицианчиви, тъй като заагажирват единствено и прекомерно драматичните гласове и пренатоварват масовите колективи.

Желателно е за в бъдеще да съществуват по-голяма целеструеност при подбирането на репертоара. Това има значение и за изпълнителите, и за публиката.

СТАНКО РАЗБОЙНИКОВ

ОПРАШИ